

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348. szám.</p>	<p>Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én egy, illetőleg másfél iven. Előfizetési ár egész évre 4 frt., félévre 2 frt., Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt., 200 szóig 2 frt., a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő. Kis-Mester utca 1382.</p>
---	---	--

Zsinat folytatása.

A magyarországi reformált egyház országos zsinata, — a mint lapunk legközelebbi számában jeleztük: üléseit Debreczenben folytatni fogja. A meghívók a zsinati képviselőkhöz már szétküldettek, a megérkezés Debreczenben szept. 9-dike, a midőn előértekezlet fog tartatni, 10-én pedig már valószínűleg nyilvános ülés.

A zsinati rendező bizottság által, a vasuti és gőzhajózási igazgatóságok még e hó 18-án megkerestettek, hogy a zsinati képviselők részére a szokott árleengedést adják meg.

A választ — mely a zsinat tanácskozásának tárgya leendő, a Budapesti Közlöny — hivatalos lap — folyó évi aug. 23-diki száma után a következőkben közöljük:

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter, a magyarországi ev. ref. egyház 1881. évi október és november havában Debreczenben tartott zsinatának elnökségéhez, f. évi 1301. eln. sz. alatt, a következő intézményt bocsátotta ki.

A magyarországi reformált egyház országos zsinata elnökségének, nagyméltóságú Báró Vay v. b. t. t. kezeihez.

A magyarországi reformált egyháznak, a múlt 1881. év október hó 31-étől november hó 24-kéig Debreczenben tartott országos zsinata által alkotott egyházszervezeti munkálata, az Ő cs. és apostoli királyi Felségéhez a legfelső jóváhagyást és megerősítést kérő kíséreléssel együtt, a zsinat elnöksége által a kormányhoz felterjesztve, a kormány a munkálatot az ügy fontosságát megillető beható tárgyalás alá vette és azt minden részeiben figyelemre méltatva, mint vallás- és közoktatásügyi minisztert engem bizott meg, hogy a kormány észrevételeit — melyek az állam és egyház közötti viszony és az állam érdekei által határozottak, legalázatosabb előterjesztésben Ő cs. és Ap. kir. Felségének legmagasabb színe elé juttassam; mire Ő cs. és Apost. kir. Felsége, folyó év július hó 30-án Bécsben kelt legfelső elhatározásával, az előterjesztés tartalmát helyeslőleg tudomásul vevén, engem legkegyelmesebben megbízni méltóztatott, hogy a zsinati munkálatra vonatkozó és legalázatosabb előterjesztésben foglalt észrevételeket Ő Felsége ne-

vében, a zsinat elnökségével azon felszólítással közöljem, hogy azokat az e végből ismét egybehívandó zsinat elé terjesztvén, ugyanezt hívja föl, hogy munkálatait, egyelőre az iskolaügyeket tárgyaló második rész kihagyásával, a többiekben pedig az észrevételek figyelembe vételével átalakítva, az én közvetítéssel Ő Felségéhez helybenhagyás és megerősítés végett újra terjeszse föl.

Ezen hódoló tisztelettel yett legfelső elhatározásnak megfelelőleg, van szerencsém Ő császári és Apostoli királyi Felsége nevében, a legfelsőbb helyen bemutatott zsinati munkálatot a következő észrevételek kíséretében az országos zsinat elnökségének visszaküldeni.

Mindenekelőtt általánosságban tekintve a magyarországi reformált egyház alkotmányos szervezkedését, lehetetlen örömmel nem üdvözölni a tényt, hogy ezen egyház, mely Magyarországon fenállása óta századokon át, csak részletes zsinatok s azokon létrejött kánonok vagy egyes egyházkerületi gyűlések s azok által alkotott szabályzatok által rendezte ügyeit, s melynek első egyetemes zsinata (1790-ben, Budán) sem juthatott el arra, hogy az általa alkotott egyházi törvények legfelsőbb helybenhagyást és megerősítést nyerjenek, most végre egy tiszteletre méltó s egészben véve sikerültnek mondható kísérletet tett arra, hogy ügyeit végre országosan szervezze, alkotmánysszervezetét egyöntetűen és állandóan megállapítsa, s egyetemes képviselőit mind önmagában s egyes részei és egésze között, mind az állam és Ő Felsége legfőbb felügyeleti joga irányában rendezze.

Különösen örvendetes és helyeslendő azon tény, mely szerint az Erdély nagy fejedelemségnek, az anyaországtól külön állása idején létrejött és szervezkedett erdélyi reformált egyház, most midőn Erdély az anyaországgal ismét törvényesen egyesült, szintén egyesül a magyarországi reformált egyházzal s közös zsinatban egyöntetűen állapítja meg egyházi törvényeit és szervezetét.

Helyeslendő a közös egyházi törvényhozó zsinatnak, valamint egy közös adminisztratív testületnek, az egyetemes konventnek, az egyházi alkotmányba való beillesztése s hatásköreiknek szabatos meghatározása; ezek levén azon legfőbb közegek, melyek az egyetemes reformált egyházat az államhatalom irányában képviselni hivatvák.

Nem kisebb fontosságú az eddig nagyrészt határozatlan és mindenik egyházkerületben különböző eljárásokat magában foglaló törvénykezésnek olyatén szervezése, hogy az az alsóbb fokokon is, egyházmegyénként és kerületenként

egyöntetű legyen s azon kívül egy eddig merőben nélkülözött harmadik felelőviteli fokkal birjon, a modern törvénykezés igényeinek megfelelőleg.

És végre nem lehet megtagadni a helyeslést, egy egyetemes reformált egyházi közalap megteremtésére irányzott törekvéstől, melynek rendeltetése leendő szegény, vagy csapások által sújtott egyházak és iskolák, lelkészek és tanítók felsegélése, egyes helyeken új egyházak alapítása, vagy — a felekezeti és nemzetiségi áramlatokkal küzdő gyöngye egyházak megerősítése s a felekezeti jótékonyasági ügy gyámolítása.

Másfelől azonban nem lehetett helyeselni azt, hogy az alkotmányozó zsinat a közoktatás ügyét is oly szoros összefüggésbe hozta az egyházi alkotmánnyal és szervezettel, hogy annak egy lényeges és elmaradhatatlan kiegészítő részévé tette s mindjárt az általános határozatok között előáll 3. §-ban kimondotta, hogy „a reformált egyház alsó és felső iskolái, mint a vallás szabad gyakorlatának jogával lényeges kapcsolatban álló intézmények s az egyház önfentartásának eszközei, — mindenestől az egyház testéhez tartoznak s az egyházi hatóságok alatt állanak.“

Nem lehet nyílt kétségbevonni a felekezeteknek s azok közt a reformáltak is iskolatartási jogát, mely részökre törvényekkel is s jelesen az 1790—1. XXVI. törvény-czikkkel is biztosítva van; de ugyanezen törvényczikk, a mindkét hitvallású evangélikusok iskoláira nézve, nemcsak a felség legfőbb felügyeleti jogát világosan kifejezi, hanem az államnak is fentartja az iskolaügy rendezésének és a tanulmányi rend törvényben leendő megállapításának jogát.

Az iskola nem különíthető el oly szorosan az államtól, mint az egyházi belélet. A törvényhozás mindig s legközelebb az 1868: XXXVIII., az 1876: XXVIII. és az 1879: XVIII. t. czikkkel által is rendelkezett az iskolaügyben s még a felekezeti iskolák felett is, természetesen a felekezetek iskolatartási és szabad vallás-gyakorlati jogainak épségben tartásával; s a mi az idézett törvényekkel a népiskolákra nézve történt, most a középiskolákra nézve czéloztatik a gymnasiumi és reáliskolai oktatásról szóló s a törvényhozás tárgyalása alatt álló törvényjavaslattal; s megtörténhetik s a maga idejében meg kellend történnie, a felsőbb (egyetemi) oktatást illetőleg is.

E szempontból kiindulva — Ő Felsége felhivandónak rendelte az országos zsinatot arra, hogy a bemutatott alkotmány-szervezeti munkálatból az iskolákról szóló egész második főrészt különítse el s annak idején, a többi részek legfelsőbb jóváhagyása és megerősítése után külön terjessze fel. S ezzel összefüggőleg meghagyni méltóztatott Ő Felsége, hogy a hol a munkálat első és harmadik főrészében, ezen egyelőre mellőzendő második főrészre történik hivatkozás, jelesen az első főrésznek a tanárookra és tanítóokra vonatkozó 11-dik és 12-dik fejezetében, a hivatkozások mellőzésével teendő szükséges átalakításra is a zsinat figyelme felhivassék.

Továbbá szintén még általánosságban, Ő Felsége mindenekelőtt arra kívánta figyelmeztetni s felhivatni az országos zsinatot, hogy valahol csak ezen munkálatban maga e munkálat vagy ennek egyes részei, törvénynek neveztetnek, mint pl. a 87. és 107. §§-okban, e szó elébe az „egyházi“ jelzőt illeszsze be, nehogy az autonom hatáskörben hozott bár legfelső helybenhagyást és megerősítést is nyert

egyházi törvények, a szentesített országos törvényekkel öszszetévesztessenek.

Áttérve már az egyes §-okra, és pedig először az egyház-alkotmányt magában foglaló I. részre, itt az általános határozatok között a már fentebb is említett s az iskoláknak mindenestől az egyház testéhez tartozását és az egyházi hatóságok alatt állását feltétlenül kimondó 3. §-ba a mindenestől szó elébe „a hazai törvények intézkedéseinek épségben tartásával“ szavak beigtatandók.

A 4. §. második kikezdése így szól: „A mennyiben azonban a fentebb megjelölt egyházi testületek saját körükben hozott rendszabályaikat, határozataikat s itéleteiket önhatóságilag nem foganatosíthatják, — miután az egyház önkormányzati joga, intézményei és törvényei az állam oltalma alatt állanak — azok végrehajtása végett jogosítva vannak az állam közigazgatási hatóságainak segélyét és eljárását igénybe venni (jus advocatiae).“

Ezt ily általánosságban kimondani és elfogadni nem lehet. Igenis, az egyház önmegadóztatási jogánál fogva, az illetékes egyházközségi s felsőbb egyházi hatóságok és közegek által kivetett egyházi adók, valamint az egyházi hivatalnokok (lelkészek, tanítók) megállapított fizetései és járandóságai behajtására, a mennyiben azokat önhatóságilag be nem hajthatná, jogosítva van a közigazgatási hatóságok segélyét igénybe venni; azon jogánál fogva pedig, mely szerint tisztviselőit maga választhatja s alkalmazhatja — és függesztheti fel s bocsáthatja el fegyelmi törvénykezési eljárás útján, a mennyiben egyik-másik felfüggesztett vagy elbocsátott egyházi tisztviselő, a felfüggesztési vagy elbocsátási határozatnak nem akarna engedelmessé válni, az állam és hatóságai a végrehajtásban való segédkezést meg nem tagadhatják.

Ellenben a mennyiben az egyház, nem tisztviselői, hanem egyes tagjai irányában fegyelmi hatóságot gyakorol, azokat talán pénzbírság vagy fegyelmi büntetések alá veti: ezeknek végrehajtásába az államtól segédkezet nem követhet. Erkölcsei eszközöket alkalmazhat, de kényszer-eszközöket nem.

Miután pedig a jelen egyházi törvényekben számos oly szabály foglaltatik, mely csak azon esetben erősíthető meg, ha azok végrehajtására a világi hatalom segélye igénybe nem vétetik: ennél fogva a fentebb idézett 4. §. második kikezdésébe a „jogosítva vannak“ szók után a következő megszorítás iktatandó be: „a jelen egyházi törvényben kijelölt esetekben.“

A 7. és azzal kapcsolatban a 136. §-okban Ő császári és Apostoli királyi Felségének azon az erdélyi fejedelmektől örökölt és mindig fentartott joga, mely szerint az erdélyi reform. egyház püspöke, megválasztása után ezen állásában a Felség által erősítendő meg és a hűségi esküt letenni tartozik, továbbra is fentartandó és az említett §-okba beigtatandó.

Ugyancsak a 7. §. harmadik sorában a zsinat által alkotott törvényekről levén szó, az „alkotott“ szó után „és Ő Felsége által megerősített egyházi“ szavak igttatandók be.

A 16. §. második bekezdésében felsorolvák az egyházközségi tagok köteleességei. Hogy ezen köteleességek nem pusztán erkölcsi köteleességek, melyeknek teljesítésére az egyháztagok csak erkölcsi eszközökkel szoríthatók, kitűnik a 417. §. b. pontjából, mely szerint megfenyítendő oly cse-

lekmény, vagy mulasztás, melyből az egyház vagy iskolának kára származik, vagy haszna elmarad, a menyiben a cselekmény a reformált egyház törvényeiben vagy az egyházi hatóságok szabályrendeleteiben tiltva, illetőleg az elmulasztott köteleesség rendelve van; és a 400. §-ból, mely szerint a fegyelmi vétséget követők pénzbírsággal is büntetettek.

Ily körülmények között lehet közömbös az államra nézve, hogy az állampolgárookra — mint egyházi tagokra — az egyházi törvények által mily köteleességek rovatnak.

A 16. §. szerint köteleességük az egyházközségi tagoknak magánéletükkel, mint közszolgálatokkal az egyház és iskola javát előmozdítani; gyermekeik oktatásáról és válásos neveltetéséről gondoskodni, a fenálló egyházi törvényeknek, rendszabályoknak és az egyházi felsőségnek engedelmeskedni, az egyházközség és presbyterium által reájuk ruházott hivatalokat elvállalni; végül az egyház és iskola fentartása végett reájuk rótt terheket viselni.

E szerint tehát a mely egyháztag magánéletével vagy közszolgálatával az egyház vagy az iskola javát elő nem mozdítja, pánzbüntetésben fegyelmi uton elmarasztalható, mely végrehajtandó a világi hatóság által. De a többi köteleességek is oly szigorral és a mellett oly általánosságban vannak fogalmazva, hogy a nagy mérvben ruganyos meghatározások az alkalmazásnál visszaélésekre szolgálhatnak okul.

Leghelyesebb azon felfogás, hogy az egyház tagjai tartoznak ugyan egyházi és iskolai adó fizetése által az egyház anyagi terheinek fedezéséhez hozzájárulni, és ez által az egyház lételét biztosítani, de ha nem állanak az egyház szolgálatában, ne is álljanak annak fegyelmi hatalma alatt s reájuk az egyháznak csupán erkölcsi befolyása legyen.

Az állam szempontjából kifogás teendő az egyháztagokra rótt azon köteleesség ellen, hogy az egyházközség és presbyterium bizalma által reájuk ruházott hivatalokat elvállalni tartozzanak.

Ezen szabály meg nem erősíthető, mert az egyháztagoknak ezen egyházi köteleessége, sok esetben összeütközésbe jöhetne ugyanazoknak, mint állampolgároknak köteleességeivel.

Különben sem méltányos az, hogy meg ne engedessék, miszerint az illetők ezen egyházi köteleességük alól való felmentésüket kellő okok miatt követelhessek.

Elfogadható okok lennének például: előhaladott életkor, idült betegség, katonai vagy polgári közszolgálat és azon körülmény, hogy az egyháztagnak minden idejét kenyérkeresetre kell fordítania.

E szakasz a fentebbiek szerint a zsinat által módosítandó.

A következőkben három §-ra u. m.: 51. 117. és 136. §-okra egybefoglalva szükséges a következő észrevételeket tenni.

Az 51. §. b. pontja szerint az egyházkerületi közgyűlés intézkedik a kormányrendeletek végrehajtásáról, a menyiben azok a reformált egyház önkormányzati jogaival megegyeznek.

A 117. §. szerint a lelkipásztorok azon megkereséseket, melyeket a politikai hatóságok a közigazgatás érdekében hozzájuk közvetlenül intéznek és melyek az ország törvényeivel megegyeznek, teljesíteni tartoznak.

A 136. §. szerint a püspökök a felsőbb rendeletek végrehajtását eszközlik, azon kormányrendeletek azonban, melyek az egyház közjogi állását érintik és az egyház-alkotmányal vagy az egyház hitelveivel összeütközésben vannak, vagy azokkal épen ellenkeznek, egyházkerületi közgyűlési tárgyalás előtt nem teljesíthetők és nem körözhetők.

Ezen határozatok azon jogot látszanak adni a püspököknek, sőt az egyes lelkésznek, hogy a kormányrendeleteket s azok törvényességét bíráló alá vehessék és pedig két szempontból: az országos és az egyházi törvények szempontjából, s ha azok egyikével vagy másikával összeütközőnek találják, azok végrehajtását is megakaszthassák,

Nem kívánja Ő Felsége megtagadni a püspököktől vagy superintendensektől és az egyházkerületi közgyűlésektől a kormány rendeletei elleni felírás jogát, ha a rendeleteket törvénybe ütközőknek találják; de kétségbe kell vonni a jogot, hogy az egyházi közegek a kormányrendeletek végrehajtását még az esetben is megakadályozhassák, ha a kormány a felírás után is megmaradt rendelete mellett és annak végrehajtását kívánja. S nem engedhető meg főleg, hogy a kormány és a közigazgatási hatóságok rendeleteinek bírálatára minden egyes lelkész feljogosíttassék.

Ő Felsége ennél fogva felhivatni rendelte az országos zsinatot, hogy miután egyáltalában csak törvényes rendeletek végrehajtásáról lehet szó, s esetleg csak a törvények alkalmazásának magyarázatában lehet nézeteltérés, ezen §-okat az országos törvények analog eseteinek megfelelőleg módosítsa; jelesen a püspököknek, a kormányrendelet ellenében egyszeri felírasi jogát fentartva, sőt fölhatalmazva a püspököt arra is, hogy az ügyet az egyházkerületi közgyűlés elé vihesse, s esetleg a közgyűlés is az egyszeri felirati jogot gyakorolhassa, — oly intézkedést javasoljon, mely szerint a végrehajtás biztosíttatik, fenmaradván a netaláni sérelem ellenében az egyház központi hatóságainak — konventnek és zsinatnak — felterjesztési joga.

A 87. §. i) pontja az országos zsinat hatáskörének meghatározásában az iskolák fölötti hatóságról szólván, de az országos törvények korlátait itt is mint fentebb a 3. §-ban mellőzvéen érinteni, ennek ötödik sorába, „rendezése“ szó után, beigtatandó „az országos törvények korlátai között.“

A 174. §. minden egyháztagnak köteleességévé teszi, hogy azokat, kik rendetlenül járnak és a testvéri jóakaratu intést figyelembe nem veszik, a lelkipásztor után feljelentés a presbyteriumnak. E rendelkezést Ő Felsége nem találta megerősíthetőnek, mert ez a kémkedésre és vádaskodásra való hajlamot terjesztené s a jellemek elaljasodására és az egyesek közti ellenségeskedésekre vezetne; elégségesnek vélvén, ha a felügyelet és feljelentés az egyházi tisztviselőknél, vagy legfőlebb a presbytereknek tétetik köteleességévé.

A 231. §-ból, mely az egyházgondnokok számadásairól, azoknak megvizsgálásáról s netaláni elmarasztalásáról szól, az utolsó két sor: „s a netalán sükséglendő végrehajtásra a polgári hatóság segélyét a 140. §. alapján felkéri“ kihagyandó. — Az egyházi hatóságnak ugyanis nincs más mint fegyelmi birói hatalma a szolgálatában álló egyének felett. — Büntetheti őket intéssel, feddéssel, a járandóságaikból levonandó pénzbírsággal, hivatalvesztéssel, — de nem ítéltet felettök a polgári biró elé tartozó vagyoni jogi ügyekben, tehát nem

birhat a számvevőszék elmarasztalása oly jogerővel, hogy ennek alapján a polgári bíró előtt az elmarasztalás és azon összegnek, melyben az illető az egyházi számvevőszék által elmarasztaltatott. végrehajtása kérhető volna, hanem az egyház köteles számadó tisztviselője ellen annak illetékes polgári bírójára előtt pert indítani.

232. §-ban az „egyházi és iskolai adó s mindenféle fizetés” szavak helyesebben és szabatosabban irandók körül; jelesen az illetékes egyházi hatóságok által kivetett mindennemű egyházi és iskolai adók, valamint az egyházi tisztviselők és szolgák megállapított fizetései és járandóságai említendők fel, mint olyanok, melyeknek a fizetésben késlekedéstől való behajtására a polgári közigazgatásági hatóságoktól segély kérendő; és pedig első ízben a helyi presbyterium által a községi előljárástól, másodízben az egyházmegyei hatóság — illetőleg az esperes által a vármegyei közigazgatási hatóságtól, mely a kért segélyt megadni köteles, az eddigi gyakorlat szerint is.

Átérve az egyházi törvénykezés szervezetét tartalmazó harmadik részre:

A 399. és 400. §§. azon intézkedései ellen, hogy az egyházközség tagjai is az egyházközségi bírák fegyelmi hatósága alatt álljanak és hogy a fegyelmi büntetések közt a pénzbírság is felsoroltassék, csak azért nem tétetik kifogás, mert a mint már fentebb is érintve volt, a fegyelmi határozatok végrehajtására polgári jogsegély nem nyújtható, egy esetet kivéve, midőn t. i. a fegyelmi bíróság, valamely egyházi tisztben alkalmazottat hivatalától vagy szolgálatától foszt meg és az elmozdított a végzésnek ellenszegül, ez esetre nézve a világi hatóság segélye igénybe vehető s ez a 400. §. d) pontjában ki is fejezendő.

A 405. és 410. §§. szerint az egyházmegyei bíróság mint első foku, az egyházkerületi bíróság pedig mint másodfoku bíróság ítél a presbyterium mint testület által elkövetett fegyelmi vétség fölött. Ezen rendelkezés azért nem erősíthető meg, mert testület, mint ilyen nem követhet el semmiféle vétséget, hanem ha vétség követtetik el, azt a testület nevében mindig személyek követik el és csakis ezen személyek vonhatók felelősségre. E személyek azok, a kik bizonyos vétséget magában foglaló határozathoz vagy tethöz személyesen, vagy szavazataikkal hozzájárultak, vagy ha ez egyhangulag történt, az összes jelen voltak. A jelen nem levő tagok, vagy a hozzá nem járuló netaláni kisebbség tagjai nem büntethetők.

Nem lehet tagadni, hogy előfordulhat annak szüksége, hogy a presbyterium feloszlatassék és új választás rendeltessek el; de e jog gyakorlása, nem mint büntetés, a fegyelmi bíróságra, hanem mint egyházalkotmányjog az egyházmegyei- és felebbezésileg az egyházkerületi közgyűlésre ruházandó.

A 417. §-ban a fegyelmi vétségek meghatározása oly általánosságban van tartva, hogy ellene csak azért nem tétetik észrevétel, mert mint a 399. és 400. §§-oknál is felhivatott, csak a hivataltól megfosztás esetében adható meg a polgári segély a végrehajtásra.

A 418. §-ra nézve felvilágosítandó, mily nemű és természetű bírósági eljárások azok, melyek a fegyelmi eseten kívül akár törvényszéki, akár közigazgatási uton eddig gyakoroltaknak mondatnak s melyeknek érintetlen hagyása kívántatik. Bírósági eljárást, közigazgatási uton nem ismer-

rek az egyházi életben; törvényszéki uton, az erdélyi egyházi bíróságok által ellátott házassági ügyeket igen; ha csak ezek értetnek: névszerint megemlítendők, ha mások is, azok vagy a §-ban elősorolandók, vagy irántok s a miben létők iránt felvilágosítás nyújtandó.

A 429. szakasz negyedik és ötödik sorában előforduló „eskü alatt” szavak, valamint az egész 435. §. kihagyandó. A tanuzási s eskükényszert ugyanis az egyházi fegyelmi bíróságokra vonatkozólag, Ő Felsége nem tartja elfogadhatónak, mert ily kényszer az egyházi házassági bíróságokra nézve sem áll fenn. Az egyházi házassági bíróságok, ha a megidézett tanu nem jelenik meg, vagy ha a vallomástételt és esküt megtagadja, a rendes polgári bíróságokat keresik meg a tanu kihallgatása végett. Az ellen azonban nem tétetik észrevétel, hogy a tanu, a ki önként megjelenik, önként vallomást tesz és késznek nyilatkozik az eskü letételére: kihallgattassék és megeskettessék.

A 444. §. a harmadik sorából e szavak: „s a pénzbírság behajtását, vagy” kihagyandók, mert mint a 399. és 400. §§-oknál is említett, az egyházi fegyelmi bíróságok által kiszabott büntetések közül csak a hivatalvesztésre szólónak adandó meg a végrehajtásnál a polgári jogsegély.

A 460. §-ra Ő Felsége azon észrevételt méltóztatott tenni, hogy a bűnvádi kereset megszünte nem minden esetben foglalja magában egyszersmind a fegyelmi kereset megszüntetését is, ellenkezőleg bűnügyi bíróságok megszüntethetik a bűnvádi keresetet s áttehetik az ügyet a fegyelmi bírósághoz.

Ezen jogelv szerint módosítandó tehát a szóban forgó §. a) pontja.

Ezek azon észrevételek, melyek a kormány egyértelmű megállapodása szerint hódolatteljesen Ő Felsége elé terjesztetvén és Ő Felsége által is helyeseltetvén, azoknak az országos zsinat elnökségével való közlése nekem legkegyelmesebben meghagyatott.

Mihez képest van szerencsém felhívni az elnökséget, hogy ezeket az e végből ismét egybehivandó országos zsinat elé terjeszteni sziveskedjék.

Mikép lehet arról, hogy Krisztus a halálból valósággal feltámadott, az ujszövetség a felőli bizonyágtételeiből meggyőződnünk?

(Folytatás.)

De hogy a Krisztus feltámadása tárgyában, a tizenkét apostol s azok közt a három legtekintélyesebb, nem értett Pállal egyet, azt a galatához irt levélből egyáltalában nem lehet megmutatni. Ugyanis

1-ör. A galatához irt levélben egyetlen szó sincs, mely arra mutatna, hogy a Krisztus feltámadásának kérdése, Galáciában Pál közt és ellenfelei közt, vita tárgyul szolgált. Már pedig egy polemicus iratban, a minő a galatához irt levél, a polemia okozott főbb tárgyakkal, fontosságukhoz képest, kivittebb vagy rövidebb tárgyalása kimaradhatlan. A galatához irt levélben a polemia tárgyát e kettő képezi a) valódi apostol-e Pál? b) mikép lehetünk Isten előtt igazakká? Ezen utóbbi kérdés tárgyában Pál azt vitatta, hogy egyedül a Krisztus váltságáhalála következtében, az isteni kegyelemnek a Jézus Krisztusba vetett

hit általi elsajátítása útján, lehetünk igazakká az Isten előtt. Ellenfelei pedig azt vitatták, hogy a törvény által igazulunk meg. Látnivaló, hogy a kik ezt állították, azok nem érdeklődhettek az iránt, hogy Krisztus feltámadott-e a halálból, vagy nem támadott fel; miután nem támaszkodtak Krisztusra, mindegy volt nekik, akár támadt fel Krisztus, akár nem. Innen van, hogy a Krisztus feltámadását nem tették vita tárgyává; ismét innen az, hogy az apostol a szóban forgó levélben a czimiraton kívül egy szót sem szól a Krisztus feltámadásáról. Így állván a dolog: bizonyos, hogy mikor az apostol ezt mondotta „ha valamely angyal az égből hirdetne is nektek mást,“ ezt a „m á s“ szót egyáltalában nem helyes úgy értelmezni, hogy abba a Krisztus feltámadása felőli nézet is befoglaltatik.

2-or. Ez a tétel „még ha mi hirdetnénk is, vagy valamely angyal az égből nektek mást, mint a mit hirdetünk“ feltételesen van mondva. Már tehát nem következik, hogy a mi feltételesen állítatik, valósággal is megtörtént, úgy, hogy azok a nagy tekintélyű emberek, a kikre lehet célzás e szavakban „mennyei angyal“ valósággal mást hirdettek volna. Mert ha következnek, akkor az is következnek, hogy az apostol maga is mást hirdetett. Igen, mert a feltételes tétel így kezdődik „még ha mi hirdetnénk is mást“*)

3. Azok a zsidó irányu tanítók, a kik azt állították, hogy a törvény által leszünk igazakká, a kik tehát a szer-tartásos rendeleteknek megtartását, főkép a körülmetélkedést úgy sürgették, mint az idvezülhetésre mellőzhetlenül szükségeset, nem a tizenkét apostol s a három legtekintélyesb. Mert hogy ezek nem tartották a törvény szer-tartásos rendeleteinek megtartását, az üdvre nézve mellőzhetlenül szükségesnek, arról biztos meggyőződést szerezhetünk a következőkből:

a) Nem lehet feltenni, hogy amaz apostolok, ha az üdvre nézve mellőzhetlenül szükségesnek tartották volna a körülmetélkedést, megengedték volna a Titus körülmetéletlenül maradását. — Már pedig megengedték, mert azt mondja Pál Gal. 2, 3-ban „még Titus sem kényszerítettett körülmetélkedésre.“ b) Nem lehet feltenni Péter apostolról, hogy, ha úgy volt volna meggyőződve, hogy a mózesi ételtörvények megtartása nélkül nem lehet idvezülni, Antiókiában amaz ételtörvények megrontásával a pogányokkal ékezett volna. Sőt maga Pál apostol, midőn a Péter azon cselekedetét, hogy az a pogányokkal való asztalközösségtől elvoná magát, tettetésnek nevezte, határozottan azon meggyőződését fejezte ki, miszerint Péter úgy volt meggyőződve, hogy az ételtörvények megtartása nem szükséges az idvezülhetésre. c) Gal. 2, 12. szerint nem Jakabra, hanem a Jakabtól jöttekre való tekintetből, az azoktól való félelemből szakasztotta félbe Péter a pogányokkal való asztalközösséget. És a Jakabra való hivatkozásból csak annyit lehet helyesen következtetni, hogy Jakab megtartotta a mózesi ételtörvényeket, de azt, hogy azoknak megtartását az üdvnyerés végett mulhatlanul szükségesnek ítélte, teljességgel nem lehet. d) a mennyei jelenésekről írott könyvben, a 7-ik

*) Hasonlókép feltételes és hasonló módon értelmezendő 2. kor. 11, 4. „Ha az a ki jő, más Jézust hirdetne, a kit nem hirdettünk; vagy másféle lelket kapnátok, a milyent nem kaptatok; vagy másféle evangéliomot, a milyent nem vetettek bé; szépen eltűnétek.“

részben szerző, annak elbeszélése után, hogy az üdvre hányan pecsételtettek meg az izraeliták közül, a 9-dik vers-től fogva a rész végéig azt mondja el, hogy a váltságban más nagy sokaság is részesült mindenféle nemzetből, népből és nyelvből valók. Már a mely író így gondolkodott, pedig az a velem ellenkező nézetben levő theologok nagy többsége szerint is János apostol, az nem hihette azt, hogy a mózesi szer-tartásos törvények megtartása nélkül nem lehet idvezülni.

De ha nem tartották is amaz apostolok a mózesi szer-tartásos rendeletek megtartását az üdv elnyerése végett mulhatlanul szükségesnek, nem szüntették azt meg bizonyosan nemzetiségi érdekből, hogy a zsidó nemzethez való tartozásukat kimutassák. — De lehet, hogy másképen is jónak vélték azt, úgy gondolkozván, hogy mivel a törvény az Isten kegyelmi ajándéka, az, a ki azokat megtartja, kedvesebb az Isten előtt; a mit azonban nem hajtottak annyira tul, hogy a nélkül az idvezülést lehetetlennek tartották volna.

Látván némely zsidók, kik azon merész feladatra vállalkoztak, hogy a keresztyénséget a zsidóság kebelébe visszavigyék, hogy mit tesznek amaz apostolok, egyenesen azt hirdették, hogy a mózesi szer-tartásos törvények nélkül nem lehet megigazulni, és hogy értelmüket kelendőbbé tegyék, a jerusalemi apostoloknak példájára hivatkoztak. Így tettek a galáciabeli tévtanítók is; a kiknek eljárását azonban helyeslésekkel nem mozdították elő, nem segítették az apostolok. Világosan látjuk ezt Gal 2, 4-ben, mely hely szerint Titus az álatyafiakra való tekintetből nem kényszerítettett körülmetélkedésre. Mert e körülmény arra mutat, hogy a Titus körülmetéltetésével nem akartak az apostolok az álatyafiaknak alkalmat szolgáltatni arra, hogy azok a körülmetélkedés szükséges volta mellett az apostoli gyűlés példaadására hivatkozhassanak.

(Vége köv.)

Az egyházmegyék gyám- és nyugdíjintézetei érdekében.

(Folytatás.)

A kisebb egyházból nagyobb egyházba elválasztott, de kegyeletét nem fizetett, és a más egyházmegyéből beköltözött lelkészek kivül, a gyámpénztár érdekében, figyelmet érdemelnek még, a hivataloktól itéletileg végelmozdított lelkészek és azoknak családjai!

Ugyan is: A lelkészválasztási szabályok 2. §. értelmében „a lelkészi hivatalról való végelépés, itélet által hivatalból végelmozdítás és természetes halál esetében“ feltétlen szabad választásnak lévén helye: az ekként elválasztott lelkész, kegyelet évet fizetni feltétlenül tartozik!

A gyámintézet érdekében eddig történt intézkedésekből, — az én tudomásom szerint, annyi tűnik ki tisztán és világosan, hogy természetes halál esetén, vagy az özvegyet és árvákat, vagy a gyámpénztárt illeti a kegyelet év jövedelme; — a „hivatalról való végelépés“ esetére, tudtommal nincsen ugyan szabály, de a dolog természetéből önként következik, hogy ez esetben a gyámpénztárt illetheti és illeti is a kegyeletév jövedelme; — megoldatlanul van

pedig az a kérdés, hogy: a hivatalból itéletileg végelmozdított, ezen erkölcsi tetszhalálban lévő lelkész után hivatalba lépett, és kegyeletét fizetni feltétlenül köteles lelkész, a kegyeletév javadalmát kinek fizesse??!

Vannak ugyan kik azt hiszik, hogy mivel az itéletileg végelmozdított lelkész egyházában özvegyet és árvát nem hagyott, tehát a helyére elválasztott új lelkész a gyámpénztár részére tartozik a csonka és kegyeletév javadalmát befizetni. De vajon igazságos eljárás-e, hogy a családfő hibája miatt, egy szerencsétlen családot a részére biztosított jövedelemtől megfoszunk? Bizony az én nézetem szerint a hivatalból itéletileg végelmozdított lelkész nője és gyermekei, kegyeletévi javadalmat követelhetnek, sőt követelhetik, hogy a gyámpénztár évi osztalékaiban is a több jogosultakkal egyformán részesíttessenek. Mivel:

Alig van olyan hivatalától végelmozdított lelkész, akit szomorú sorsa megrendítvén, magába ne szállana, és az ismét kegyelembe fogadtatást kiérdemelni ne igyekezzék; és mint ilyen, minden a lelkészi hivatallal össze nem egyeztethető foglalkozást gondosan elkerül. — Azt pedig nagyon jól tudhatjuk, hogy a lelkészi hivatallal össze nem egyeztethető foglalkozásokból, szinte oly kevésbé tarthatja családját, mintha természetes halál által lett volna hivatal képtelenné; — már pedig:

Ha a lelkész, természetes halál által hivatal képtelenné válik, özvegye és árvája, — mint a gyakorlat bizonyítja, — a lelkészi testület: épen így számíthat a szerencsétlen család, testvéri támogatásra akkor is, ha a családfő, hivatalból itéletileg végelmozdítás, ezen erkölcsi tetszhalál miatt válik, hivatal képtelenné; mert hiszen:

Mindegyik lelkész, mint a gyámpénztárihozi jogosultság, úgy a kegyeletév által is nem magát, hanem családját biztosítja; és az általa befizetett és biztosított tőke javadalmát, a szerencsétlen és büntelen utódok jogosan követelhetik!

Jól tudom én azt, hogy ezen nézet mellett és ellen megoszlanak a vélemények! de szükséges jól meggondolni, hogy a lelkészi hivatalból itéletileg végelmozdítás miatt, a büntelen család többnyire a legnagyobb szükségben nyomorog; nefoszuk meg tehát őket azon javadalomtól, a melyet a családfő minden hibája sőt büne mellett is, jogosan és igazságosan megkövetelhetnek. — Azt mondja a nagy apostol: „A tyámfiak! mindent a mi igaz, mindent a mi tisztességes, mindent a mi becsületes, mindent a mi tiszta, mindent a mi tetsző, mindent a mi jó hírű, ha van valami erényes ha van valami dicséret: azt vegyétek gondolóra! (Filip: 4. 8.)

Hát az erkölcsi tetszhalálból felébredt lelkész fizessen-e kegyeletévi jövedelmet??! Ezen kérdés, az előbb megfejtett kérdéssel, a legszorosabb összekötésben van! Ugyanis:

Ha a hivatalból itéletileg végelmozdított lelkész, nője és gyermekei kegyeletév javadalmat élveztek, akkor igen is, az erkölcsi tetszhalálból felébredt, illetőleg újból elválasztott lelkész, a szabály szerint, csonka és kegyeletét fizessen: ez jogos és igazságos követelés!

De kötelezhetnénk-e jogosan és igazságosan kegyeletév fizetésre akkor, ha végelmozdítása alkalmával, családjának kegyeletét élvezni nem engedünk volna??! hiszen ő már fizetett kegyeletét! a törvény világosan azt mondja

„kegyeletét” fizetni, minden lelkész egyszer tartozik;“ s azért hogy előbb hivatalból végelmozdított, nem szünt meg lelkész lenni, — mivel azon állomásra melyre őt elválasztották, sem egy kézművest, sem egy haszonbérlet, sem senki mást, hanem csak egy lelkészi kellékekkel és képességgel bírót választhattak el!! és ha új állomásán ismét kegyeletét kellene fizetni, nem méltán követelhetné-e kárpótlását??!

Kitől követelhetné?? Az azon egyházban maradt özvegytől és árváktól a hova elválasztott, bizonyosan nem! mert azok részére a statutum csonka és kegyeletét rendel; — hanem igen is követelhetné a lelkésztestület törzs vagyontól, vagy is a gyámpénztártól!

(Vége köv.)

Keresztyéni szeretet munkái Magyarországon.

(Folytatás.)

Évi jelentés a londoni vallásos traktátusokat terjesztő társulat magyarországi munkájáról, 1881. évről.

Az angol nyelvű érdekes jelentés első lapjain az 1881. évben kiadott munkák példányszámai vannak följegyezve. Magyar nyelven megjelent 65,000, tót nyelven 10,000, cseh nyelven 5000, román nyelven 45,000 s így összesen 125,000 példány kisebb-nagyobb terjedelmű traktátus. Elterjesztett a társulat Magyarországon 95,078 db traktátust, nagyobb könyvet s bibliai tárgyú képet s bevett ezekből 4703 frt 48 krajczárt.

Az ötödik lapon „Jegyzetek a magyarországi traktátusműködésről 1881. évben“ czim alatt következő adatokat találjuk.

Múlt évbéli munkánk eredménye a legnagyobb mértékben bátorító, a mennyiben eladtunk

1881. évben	95,078 példányt	4703 frt 48 krért
1880. „	55,967 „	2629 „ 94 „

többség 1881. évben 39,111 példány s 2073 frt 54 krajczár.

Kiadtunk ez évben 9 magyar nyelvű traktátust második kiadásban; Newman Stalltól „A bűnös barátját“ harmadik kiadásban s „Jézus szavait az elfáradtakhoz“ második kiadásban.

Az utóbb nevezett munkának első kiadása a hónap minden napjára rövid és erőteljes elmélkedést tartalmaz s 1881. február havában 5000 példányban adatott ki. Ez 5000 példány tizenkét hónap alatt elkelt s most már a második kiadás is áruba bocsátható. A londoni bizottság az új kiadásnak 10,000 példányban nyomtatását engedélyezte.

Nyomás alatt van most magyar nyelven Baxter „Felhívása a meg nem tértekhez“ második kiadásban és Dr. Boyd „Életutja“, melyhez az előzőt Moody, az amerikai evangyélita írta.

Tót nyelven két, cseh nyelven egy s román nyelven tizenöt új traktátust adtunk ki. — Nagy a kereslet a szerb traktátusok után. Belgrádi bizományosunk fióküzletet állított fel Nischben. Bulgáriában, melyet fia vezet s az új üzlet számára sok könyvért fordult hozzánk. — Kapunk megrendeléseket Bosznia fővárosából, Szerajevóból is.

A traktátusterjesztést Magyarországon mint eddig, úgy ez évben is 14 köráros végezte a skót nemzeti biblia-

terjesztő társulat szolgálatában; ezeken kívül barátságos munkálkodását felajánlotta több magyarországi lelkész és tanító is, kik kiadásainkat árusítva, évenként kétszer számolnak be nálunk.

Ez ügynökségeinktől eltekintve, naponként érkeznek hozzánk rendelések Magyarország s Erdély minden részeiből s a mi elég különösnek látszhatik, Porosz-Szilezia több szláv gyülekezetéből is.

—y —s.

(Folyt. köv.)

V á l a s z

Vári Szabó S. urnak ily czimű cikkére:
„Apologia a heidelbergi káté mellett.“*)

Emlékeznek még e becses lapok t. olvasói azon epés kifakadásra, melyet Vári Szabó S. ur, fent jelzett czim alatt, e becses lap f. évi 8. számában világgá bocsátott. — Jól emlékeznek tudom arra is, hogy a nevezett férfi, bizonyára csupa orthodox keresztyénhez illő jóindulatból (?), engemet elnevezett „vak Sámsonnak,“ a „Prot. E. Isk. Lap“ f. évi 4. számban megjelent könyvismertetésemet „dörömböléseknek“ stb. Milyen hatalmas érvek és hozzá mennyi szellem. (!?) — Azután történelmi és egyéb idézetek alapján és a mi több vagy talán legislegtöbb — mert az idézetek ellenem éppen a n. kállói ref. egyház történelméből meritvék, — fejemre anathemat zudit, s magának azon biztos tudattal tetszeleg, mi az „apologia“ minden sorából kivethető, hogy: „no, most e szellemtől szikrázó és értékben gazdag „apologiával“ úgy tönkre tettem azt a Görömbeit (már mint engemet), akárcsak egy Melanchton egy Ecket, Wimpinát s Cochläust s a többi ellenfeleit tehette (!) ... S ezt aztán szentül hiszi is.

Ezen hiedelme daczára azonban, miután Isten jóvoltából még életben vagyok, kötelességemmé vált az apologiára válaszolni, észrevételeket tenni, hogy a káté kérdése ily módon más oldalról és más szempontból is megvilágíttassék és tisztázva legyen. Ezután áll elő az elfogulatlan olvasónak azon joga s tiszte, hogy véleményt mondjon, ítéljen.

Ugy látom, hogy az apologia írója ma, a reformatio után 360 év mulva is a Cochläus és Melanchton korába képzelem magát s nem tud (?) vagy nem akar különbséget tenni a XVI. és XIX. század szellemi vívmányai s vallás-erkölcsi tárgyai között. Ugy látszik: nem akar.

A t. olvasó azonban, azt hiszem, hogy tisztában van a kérdéssel. Igen, azt hiszem, hogy közönséges, történelmi tényt mondok, midőn állítom, hogy a heid. káté, mint olyan, igen jó, sőt szükséges könyv volt s hasznos szolgálatokat tett a vallásujítás terén felidézett szellemi harcban, a hitujítás korában 1563-ban, midőn iratott és 1567-ben, midőn a magyarországi reformátusok által a debreczeni zsinaton elfogadtatott; sőt abban a korban a templomban való magyarázásának elrendelése is érthető, indokolható.

Ugyanis fel kellett tüntetni a reformatio apostolainak a reformált hit tárgyait, az ujitott egyház alapelveit, vala-

A „Sárospataki Lapok“ szerkesztőségét kérem, hogy miután az ellenem intézett támadásról megemlékezett, e választ becses lapjába átvenni sziveskedjék.
G. P.

mint azt is, hogy ezen elvek miben s mennyiben térnek el a római egyház hitelvei s szertartásos egyházi tanaitól, dogmáitól. A biblia kézbeadásával ezt meg nem mutathatták az egyeseknek; mert, mint ezt mindenki tudja az egyházi s mivelődési történelemből, a szent könyv abban a korban tiltott könyv volt; de ha így nem lett volna is, a biblia azon időben ritka és drága könyv vala, melyet csak királyok, szerzetrendek s fejedelmi férfiak szerezhettek meg, még pedig ugyancsak nagy áron; tehát az evangéliumot magát, a mint kellett volna, s mint ma tesszük, nem lehetett az új hit vallóinak kezébe adni, hogy lássák és ... olvassák. — Azaz, hogy olvasni is akkoron még édes kevés ember tudott, a mint ezt a nevelés-oktatástan történelméből kiki beláthatja. Ezeknél fogva könnyebben hozzáférhető s áttekinthető kivonatokra volt szükség a templomban, iskolában s mindenütt, nemcsak a XVI., hanem a XVII., sőt még a XVIII.-dik században is. — Mindezek azonban mai napság tudásunk legelemibb részét tevő ismereteink közé tartoznak. Ezeket tudhatja még az apologia írója is.

És ma? ... Nemde naiv kérdés ugyebár t. olvasó?!...

Biz az a! De az apologia írójának nyilvánosan kell megmagyaráznunk, hogy ma a heid. káté tárgyait képező kérdésekről, minők: az eredendő bünről, a közbenjáróról, a mennyország kulcsairól stb. egészen másféle nézeteink s fogalmaink vannak, mint minővel a káté készítő Ursinus Zakariás és Olevianus Gáspár, aztán Méliusz s több valóban kegyes atyák boldogok valának. — Azután a „szálla alá poklokra“ s több eféle dolgokra nézve, bizony igen eltérő a mai öltöbéli emberek felfogása a reformatio korabeliekétől. Azt meg talán említeni sem kell, hogy: az ég, Isten fogalma, Jézus, menybemenetel, feltámadás, halhatatlanság, örökéletre nézve, a természettudományok s a theol. és bölcsészet mai fejlettsége mellett, mennyire megváltoztak vallásos nézeteink is, úgy hogy ha a hit tárgyait az új kor előhaladt tudományos ismereteivel kibékíteni s összeegyeztetni akarjuk a szívben, lélekben, templomban, iskolában, életben, cselekedetben, „az új bort új tömlőbe kell tölteni.“

Ezen felfogás, ily elvek, ily ismeretek és tapasztalati tények ellen nem nagy súlylyal bírnak az „ismerettárból“ néh. Kiss Bálint s több régi atyáktól kölcsönzött idézetek; mert ők a maguk szívével s fejével, a maguk miveltsége s koruk fejlettsége szerint éreztek és gondolkodtak és a saját koruk hitéről, saját felfogásuknál fogva tettek bizonyoságot. De felfogásuk és feleleteik, mint történelmi nyilatkozatok, mint egy bizonyos kor hittani felfogásának kifejezései méltatandók, természetesen a történelmi kritika mai elveinek alkalmazása mellett. — És ezen nyilatkozatom szolgáljon válaszul Erdős József és Sörös János lelkész-atyámfiainak is, kik a káté kérdéséhez a legújabb időben hozzászóltak.

Az eddig mondottakból már kiérezheti az olvasó, hogy én igenis nagyra becsülöm a heid. kátét, mint történelmi művet; hanem annak ismertetését a symbolikának, dogma- és egyháztörténelemnek engedem át a theologiai tanárok számára; de a templomban vasárnapokon való tüzetes magyarázását nem tartom épületesnek; kivéve ha valaki a vasárnap délelti isteni tiszteleti teendőket, mint opus operatumot, csak azért morzsolja le, hogy épen azt is letudja, csak hogy épen letegye a gondját, a nélkül, hogy eszébe jutna: vajjon épített-é ő valamit órálása s kátémagyaráza-

tával? Vajjon ejtett-e ki egy szót olyat, mely által épített, vagy talán szólott százat is, de élő hit s benső meggyőződés nélkül?!

De mirevaló is volna a kátét sürgetni ma, midőn a bibliaterjesztő társulatok keresztyénies jóakaratu működése következtében, a mai kor felfogása, a mai irány- és nyelvtani szabályok szerint átdolgozott s olcsó áron megszerezhető bibliát adhatunk a hivek kezeibe s így magából a forrásból olthatják a választottak égető szomjukat, nem úgy, mint csak a század elején is, midőn a bibliát a reformáció háromszázados ünnepélye alkalmával is (1817) üldözték, lefoglalták. Igenis! bibliát, megint bibliát, hallgatóink kezébe, nem holmi XVI-dik századbeli zavaros, élvezhetlen s homályos és emészthetetlen stylusban irt „kivonatot,“ minőnek vallom ismételten is a heid. kátét, ha arról van szó, hogy: minő becset tulajdonítok én ennek ma a vallás-erkölcsiség terjesztése munkájában. A ki azt hiszi, hogy ma is a heid. kátéval lehet és kell a reformáció elveit a hívők lelkébe beoltani: az nincs tisztában feladatával; az nem eléggé öntudatosan működik s nem figyelte meg jól a hallgatók igényeit s így nincs benne elegendő jóakarata s használni akarás, vagyis hiányzik belőle „az a szeretet, mely életet adja a juhokért.“ E nélkül pedig nem töltjük be illően, Krisztus parancsai szerint a mi tisztünket. Nos?! mit felel ezekre Vári Szabó S. ur lelkiismerete és pastoralis prudentiája? Elegendő-e a mai korbéli finnyás izlésű hiveknek a száraz kátémagyarázat?! Én hiszem, hogy azt feleli, hogy „nem elég!“

Tetszett azután Vári Szabó S. urnak a nevemet a nazarénismussal kapcsolatba hozni s czélzatosan, vádoló hangon engemet „a nazarénusokkal majdnem egy hajóba ültetni.“ Hm! . . . Ugyan ám megvan rakva az orthodoxia . . . nem is, Isten mentsen, hogy a Vári Szabó ur „apológiáját“ az orthodoxia álláspontjával“ azonosítsuk s ez által a különben tiszteletre méltó s tudományos téren jogosult orthodox felfogást gyanúsítsuk; nem — hanem a jezsuitismus fegyvertára valóban jól meg van terhelve, ellenünk a bibliai történelmi kritika alapján álló reformatus keresztyének ellen fegyverekkel. — Hanem szerencsétlenségére a viador apologia-írónak, a nazarénismusra való hivatkozása kétélű fegyver, melynek élet ezennel egy billentéssel ellene fordított. Azt kérdezem ugyanis Vári Szabó S. urtól, hogy . . . tisztelet atyámfia, ha találkozónék az ön nyájában, gyülekezetében egy nazarénus és önt lelkiismerete arra nógatná, hogy álljon talpra nyája érdekében s fegyverezze le, valjon ő: a heid. kátéval indulna az ellenség, a nazarénus próféta lefegyverzésére? . . . s midőn a nazarénus atyafi a bibliából idézgetné a Krisztus, az apostolok mondásait és elveit, ön a heid. kátéből, az Ursinus Zakariás és az Olevianus kifejezéseivel felelgetne s igyekeznék őt meggyőzni?! . . . Na így sem Garzó, sem Könyves Tóth Kálmán s Varga Lajos és a többi jeles tisztársaink nem sokra boldogultak volna; hanem ők a bibliával a bibliából vett hatalmas érvek és idézetekkel szégyenítették s szalasztották meg „a hamis prófétákat és a futkározó hamis atyafiakat“ . . .

De ha a káté sem a templomba nem való, sem a nazarénusokkal szemben nem eléggé alkalmas fegyver, talán az iskolában helyén van?! . . . gondolhatja Vári Szabó S. ur kalauzolása mellett a t. olvasó?! Meglátjuk.

A Krisztus azt adta irányadásul tanítványainak, hogy „a gyengéket tejnek itálával táplálgassák“ . . . Valjon a

káté tanulás volna az a „tejnek itala“ azokra az iskolás gyermekekre nézve?! Én ezt nemcsak kétlem; de szerény paedagogiai ismereteim mellett határozottan tagadom. Igaz, hogy régenten tanították a kátét az iskolákban; ez történelmi tény. De hiszen a „Kis tükört“ is tanították, meg az „orbispictust“ meg a Zákány abéczejét! Ez is igaz. De ezekből csak nem következik az, hogy: „tehát ma is ezeket kell tanítani!“ Bizony, bizony! az is egy oka a vallástalanság és egyháziatlanságnak, hogy alkalmas vallástani kézi- és vezérkönyvekről, kellő időben nem gondoskodtunk. Minden tantárgyat az újabbkori neveléstani elvek követelményei szerint dolgoznak fel a tanítók számára; csak a vallás tanítási anyagnak ily modern elvek alapján való tárgyalására nem gondolunk; hanem kátéval akarunk vallásosságra nevelni ma is. Nehány jelesünk ugyan igyekszik helyreütni a mulasztást; de kissé elkéstünk vele. — Hanem azért csak munkára fel!

A n.-kállói ev. ref. egyház történelméből ellenem felhozott idézet el van ferditve. Hogy a heid. káté példányait száz év előtt iskoláinkban elkobozták, ez tény. De nem „a vármegyei hivatalnokok törtek az iskolába,“ hanem a romai és gör. cath. lelkész, illetve segédlelkész. Azonban úgy a helyes mint az elferdített idézet, a száz év előtt való vallási viszonyok s történelmi tények mellett bizonyít és nem ellenem. Ugyan a Jézus Krisztus szerelmére kérem: tegyenek különbséget már a régi és ma i idők, viszonyok, igények, vívmányok és követelmények között! Istenem uram! mily szánivalók az emberek, „a kik látván, nem látnak; hallván, nem hallanak!“ S az idők jeleit megérteni nem tudják, vagy nem akarják!

Hát a jó Papp István emlékezetét mire való volt a vitába bevonni?! Hjah t. olvasó! Ha még nem tudta volna, tud meg, hogy az egész káté-vita e körül fordul meg. Ugyanis, mint biztos forrásból tudom, de köztudomás szerint is, a Papp István káté magyarázatainak Vári Szabó J. ur az örököse, bizományosa. Attól tartott tehát nevezett bizományos ur, hogy ha jó lelkiismerettel ejtett ajánlásom következtében a Garzó biblia magyarázatait kezdik majdan használni a lelkészársak a vasárnap délutáni elmélkedések alkalmával vezérkönyvül, hát akkor a Papp István könyveinek árából jöhető % megcsappan. Hinc illae lacrimae!

Valóban szomorú jelei az időknek, midőn a vallástani-tás, istentiszteleti buzgóság az egyháziasság emelésének kérdésébe ily önző, hasznossági, anyagi kérdések is bejátszanak! Jele, hogy „a só is kezd izetlenülni“ Én pedig elvek embereivel, elvekkal elvek ellen örömet veszem fel a kesztyüt; mert az elvek küzdelméből mindenféle közügyre hasznot várok és remélek; s egy Balogh Ferenczet orthodox hitnézetei mellett is tisztelni tudok, de % miatt szót nem vesztegetek s e tárgyban ez utolsó szavam.*) **Görömbei Péter.**

Legyünk takarékosak a dicséretben.

E becses lapok 22-ik számának különféle rovatában valaki a nagy-paládi lelkész választásról szólván, tudósításában a nevezett egyházat szépen virágozó dicsérettel koronázza meg.

*) Nehogy részrehajlással s elfogultsággal vádoltassunk, tért adtunk ezen védekezésnek is, ha bár a heidelbergi káté használhatósága felől, úgy paedagogiai elvek, mint a valódi hitélet szempontjából más véleményben és meggyőződésben vagyunk. Szerk.

A megejtett választás nekem semmi fájdalmat sem, sőt nagy örömet okozott miben úgy hiszem szeretett esperesünk sem kétkedik. A virágokból füzött koszorut vagy készített koronát sincs okom még ha természetem volna is irigyleni. Hanem mégis mivel tapasztalatból — itélve mondhatom nem illetékes helyen van: az igazság érdekében bátor vagyok ajánlani ily esetekre, hogy legyünk takarékosak a dicséretben, ne pazaroljuk azt ma midőn oly jól esik, ha igazán virágzó egyházat ismerünk vagy arról hallunk.

Kérdem! ha egy egyházmegye és kerület jegyzőkönyveinek, meg a még hitelesebb tapasztalat ellenére, valamely egyházat szépen virágzóknak czimezünk, vajon nem megbotránkoztatjuk-e az ellentmondó körülményeket jól ismerők érzületét? nem veszítjük-e tekintélyünket mi kik az igazság fegyverét vagyunk hivatta forgatni és bókunk fakaszt-e virágokat ott, hol a jó gyümölcsözés szempontjából azokra igen nagy szükség volna?! — Oh nem! sőt ha itt ott akadnak is valami jelentéktelenek azokat is elhervasztja, hogy miért? könnyű kitalálni! komoly férfiak lévén komoly dolgokat illetőleg ne tegyünk hát oly formán mint azok a gavallérok kik udvarlasi, vagy mulatsági politikából minden alaknak az angyali szépség vonásait, bájait — hazudják; hanem mikor p. valamely egyházat jellegezzünk vagy jellemzünk legyünk takarékosak a dicséretben, vagy ha jót nem mondhatván rosszat mondani pedig félénkek vagyunk hallgassunk el a jellegezéssel, mert ha az előttünk álló alak kívül esik a szépség fogalmának körén, akkor az illető vagy veszélyesen hiu talál lenni, vagy önmagát elszégyenlően gunyolónak sejt bennünket. Ismét ajánlom tehát, hogy egyházainkkal szemközt legyünk takarékosak a dicséretben!

Ajánlásom után legyen szabad fent jelzett örömmel egybefüggőleg ohajtani hogy a v a l ó b a n s z e r e n c s é s v á l a s z t á s folytán megválasztott Bencsik István ur kedves családjával együtt sok békés és boldog évet éljen azon egyházban, mely ha hallgat egyházi és egyházmegyei fejére, ha a rendelkezése alatt álló anyagot, birtokot nagyobb ügybuzgósággal, lelkiismeretesebb érdeklődéssel használja fel, az egyéni érdeket alá rendeli saját érdekének, saját jólétére: akkor bizonyára minden jegyzőkönyvek és minden tapasztalatok szerint igazán szépen virágzó egyház leend. Adja Isten hogy úgy legyen!!

Minthogy nem rágalom, de az igazság és a szomszéd egyház iránti jóakarát vétette fel és vezette tollamat semmitől sem tartva irtam ezeket

Nagy Elek
ref. lelkész.

Észrevételek P. Nagy Gusztáv urnak „A husvétii igazság“ czimű cikkére.

A sárospataki lapok f. évi 16—18. számai „a husvétii igazság“ czim alatt egy cikket hoztak P. Nagy Gusztáv urtól, melyben arra kéri fel a protestáns lelkésztársakat, s egyházunk világi oszlopait, hogy hagyják el atyáiknak hitét a Jézus Krisztus feltámadásáról, és fogadják el az ő új hitét, mint egyedül igaz husvétii igazságot. Nagyon szerény kérelem!?

Nem akartam az ajánlott új dogmához szólani, mivel én meglegszem a magam hitével. Hanem mivel ismerőseim azt gondolhatnák, hogy hallgatásommal beleegyezek cikkíró ur hitébe: rá gondoltam magamat, ha egy kissé későn is, hogy cikkére egy pár észrevételt teszek.

Czikkiró ur azt állítja, hogy a Jézus Krisztus testileg nem támadott fel a halálból. E nézetét elsöben is arra alapítja, hogy a Jézus csupán ember volt.

Dicséretére legyen mondva, czikkiró ur tulemelkedett a vulgaris rationalismuson, mely a Jézus Krisztust ámitó, rajongó, csaló, vagy csalódottnak tartja és magát a józanabb rationalismushoz tartozónak vallja ez állításával: „a Jézus nagy ember, szellemóriás volt.“ Hanem ez állításával ellenkezésbe jön a szentirással, melyben Jézus magáról ezt mondja: „én és az atya egy vagyunk; a ki engemet lát, látja az atyát; leszállottam mennyből, hogy cselekedjem nem az én akaratomat, hanem annak akaratját, a ki engemet elküldött; minekelötte Ábrahám volna, én vagyok; miképen az atyának vagyom élete ő magában, azonképen adta a fiúnak is, hogy legyen élete ő magában (Ján. 5: 26, 6: 38, 8: 58, 10: 30, 14: 8.)“ A szentírás e tanítása szerint a Jézus Krisztus több mint nagy ember, több mint szellemóriás, s nincs igaza czikkiró urnak, midőn azt állítja, hogy „a Jézus nagy ember, szellemóriás volt.“

Alapítja továbbá czikkiró ur azt a nézetét, hogy a Jézus testileg nem támadott fel a halálból azon föltevésre, hogy Jézusnak a szentírásban feltámadásáról feljegyzett nyilatkozatai nem igazak. „Nemcsak az ellentét — mondja, — hanem más külső történeti tények is világosan mutatják, hogy amaz áljézusi mondások az ő leendő feltámadása s visszajöveteléről, mind az apostoli s az azt követett kor post eventum készült s Jézusra egyszerüen csak átvitt mondanások.“ Mert hiszen „tény az — mint ismét állítja, — hogy Jézus látván a veszedelmet, de csakis a veszedelmet, minden óvó intézkedést megtett, hogy el ne fogathassék — rendszeren vidékre ment éjszakára, s az utolsó estve, mikor nem mehetett már ki a páscha vacsora miatt, a getsemánéi fák s bokrok között töltte az éjt a város falain kívül, s öröket állított; tény a getsemánéi lelki küzdelem; tény, hogy az utolsó pillanatban is menekülésre gondolt. (Máté XXVI. 46.) Hogy értsük mindezt, ha ő előre meg volt győződve nem csak bekövetkezendő haláláról, hanem feltámadásáról is.“

(Folyt. köv.)

Irodalom.

Debreczen szab. kir. város egyetemes leirása. Többek közreműködésével megírva szerkeszté Dr. Zelizy Dániel. Debreczen 1882. nagy 8-ad rét XVI+920. E művet a nemes város a magyar orvosok és természetvizsgálók XXII. nagygyűlése tagjainak adja, a nagygyűlés Debreczenben tartása emlékéül. Még könyvárusi uton is kapható ára 5 frt. A külföldben minden részében igen érdekes monographiából, legközvetlenebbül érdekelheti a protestáns olvasó közönséget: a debreczeni reformált egyház ismertetése Könyves Tóth Mihálytól; a reformátusok debreczeni főgymnasiuma Dr. Zelizy Dánieltől; a tiszántuli reformált egyházkerület tanítóképezdeje és gyakorló iskolája Joó Istvántól; a debreczeni református kollégium Balogh Ferencztől; Debreczen iroda-

lom történetének rövid átnézete Géresi Kálmántól; Debreczen város története Szücs Istvántól. — Ha lapunk szűk tere megfogja engedni, egyik másik ismertetés rövid bemutatására és jellemzésére visszatérünk.

A falusi gyermek népiskolai kézi könyve írta Szikor József. Miskolcz 1883. Kiadja Löwy József, 8-ad rétt 126 lap. Tartalma: I. Magyarnyelvtan. II. Történelem, III. Polgári jog. IV. Földrajz. V. Természettan. VI. Természettan. VII. Számít. Ára kötve 50 kr. Ismertetését a jövő számokra kell halasztanunk.

Keresztyén erkölcsstan a ref. hitfelekezeti népiskolák V-ik osztálya számára. Irta Pap Károly szigetszentmiklósi lelkész. Budapest 1882, 25 lap; hozzáadva az imádságok Fördös Lajos kecskeméti lelképásztortól. Ára kötve 15 kr.

Közönséges számvetés a középiskolák alsóbb osztályai számára. Irta Bónis Károly a nagykőrösi ref. főgymnasiumban a mennyiségtan tanára, Nagy-Kőrös 1882. 8-ad rétt 146. lap és a tartalom. Ára 80 kr.

Felhívás, a „Vasárnap“ pártolására! Isten segedelmével mindjárt két éve, hogy „Vasárnap“ című evangéliumi lapunkat megindítottuk. A hozzánk írott levelekből s a tapasztalatból győződünk meg arról, mennyire szükség van magyar protestáns hitfelekezetre nézve, miveltség tekintet nélkül, ily folyóiratra, mely a sokszor nem építő, sőt erkölcsrontó olvasmányok, a hétköznapi törődések közt és után, vallás erkölcsi irányu, a szívet nemesítő táplálékot igyekszik adni a léleknek, oly nyelven és módon, mely minden lélekre építőleg hasson, s mely Isten, vallás, erkölcs, egyház, haza és ember szeretetre lelkesít.

A „Vasárnap“ két évi számaiból jóval több mint száz-ezer példány terjesztett el, mely örvendetes bizonyosága annak, hogy magyar prot. népünk, nemcsak a hiába való vásári erkölcs rontó históriákat szereti, de a komolyabb olvasmányokra is megérett, csak a kik példájokkal, a nép erkölcsi vezérlésére vannak hivatva, ne sajnálják a fáradságot megszerettetni vele azt a mi idvességére szolgál. Azért, midőn úgy a magunk, mint az ügy nevében, hálásan köszönjük meg azon tisztelt társaink fáradozását, kik minket a lap fenntarthatására nézve szellemileg dolgozataikkal, anyagilag a lap terjesztésével gyámolítottak: reméljük, hogy ezután sem vonják meg tőlünk segítő kezeiket, munkás jó akaratukat. Mutassuk meg Isten segedelmével, hogy valahára már a magyar tűz sem szalmaláng, s hogy egyházunk tagjainak, ekvivalóan magyar népnek, irodalmi uton, erkölcsöt nemesítő, a vallásos öntudatot gyarapító olvasmányokkal táplálása, nem csak napi törekvésünk de állandó elhatározásunk.

Ha a lelkész és tanító urak, mint több kitűnő buzgó-ságu társaink tették, nem tartják kicsinyes munkának a „Vasárnap“ ajánlását, terjesztését; ha vagyonosabb hitrokonaink mint ezt a külföldön teszik jóltevő kézzel és áldozattal, a szegényebb sorsuak, sőt még a cselédek közzé is beviszik a „Vasárnap“-ot, lehetővé teszik annak olvasását: bizonyára a lelki szegények ügyét felvévén, Istennek ügyét vették fel, egyházunknak, nemzetünknek a leghasznosabban áldoznak.

A két hetenként megjelenő „Vasárnap“ egész évi ára továbbra is 2 forint. A tartalmat illetőleg, az eddigi rovatokhoz „Különfélék“ cím alatt, egy új rovatot is nyitunk, melyben egyházi és országos nevezetesebb eseményeket, adako-

zásokat stb. fogjuk közölni. Ha az előfizetők száma lehetővé teszi képeket is adunk. Általán, minden lehetővé megteszünk arra nézve hogy a „Vasárnap“ nagyoknak és kicsinyeknek, kedvesen látott házi barátja, tanács adója a jóra, és nemesre lelkesítője legyen.

Bizalommal fordulunk azért pártolásáért, előfizetők vagy biztos járatni kívánók gyűjtéséért eddig is tetemesen támogatott lelkész társainkhoz, a főt. püspök, esperes, fő és segéd-gondnok urakhoz, a gyülekezetek elöljáróihoz, lelkes nőihez, általán minden hitrokonainkhoz, kérvén az ügy nevében, melynek a „Vasárnap“-pal szolgálunk: szíves támogatásokat,

Tíz gyűjtött vagy előfizetett példány után egy tisztelet példánnyal szívesen szolgálunk. Az előfizetést illetőleg megrendelést, szeptember közepéig kérjük.

Az Ur kegyelme legyen mindnyájunkkal. — Felsőbányán, (Szatmármegye) 1882. augusztus hó. — A „Vasárnap“ szerkesztője és kiadója Czelder Márton.

Különfélék.

Az osztrák-magyar földhitelintézet nemes adománya. Az új létai reformált leányegyház belső és külső elöljárósága a múlt július hóban egy kérvényt nyújtott be a nevezett intézet igazgatótanácsához, melyben tisztelettel kérte, hogy az intézet igazgatótanácsa e kisdéd leányegyházat ajándékozná meg egy féltelek földbeli illetőséggel, hogy ez által itt egy rendszeres lelkészi és tanítói állomás s annak megfelelő fizetés létesíthetnének. A nevezett intézet a vallás és emberiség iránti magasztos érzettől áthatva, a kérelmet nem csak hogy vissza nem utasítá, de a kért féltelek földet, mely tizenhét katastrális holdat tesz, a kívánt célra nagy lelkület adományozá örök tulajdonul, a miért is, a nevezett intézet igazgató tanácsának s azon derék férfiaknak, kik ez ügyet szíves hozzájárulásukkal előmozdítani kegyeskedtek: a legőszintébb hálaköszönetüket nyilvánítják a nevezett egyház belső és külső elöljárói s e kisdéd egyház minden egyes tagjai, s áldást kérnek az ily nemes intézetnek minden egyes tagjára s különösen annak lojális igazgató tanácsára. — Uj-Léta, 1882. aug. 15. — Az egyháztanács megbízásából közli: Lénárt Péter, ref. lelkész.

A magyar orvosok és természetvizsgálók XXII. nagygyűlése e hó 23-án vette kezdetét Debreczenben. Elnökei e nagygyűlésnek Révész Bálint tiszántuli püspök és G. Dégenfeld Imre főgondnok urak. Az utóbbi, egészségi szempontból a karlsbadi fürdőbe kénytelenítettén eltávozni — a gyűlésen meg nem jelenhetett, hanem 100 drb aranyat küldött a gyűlés rendelkezésére, hogy azt egy meghatározott tudományos kérdésre pályadíjjal tüzze ki. — A gyűlést Révész Bálint püspök szokott ékesszólásával nyitotta meg. E téren tartott beszéde is szép bizonyosságot tesz a hitbuzgóságról, s igaz vallásosságról, mely az igazi természettudósoknak is ékessége tartozik lenni.

Helyreigazítás: A legközelebbi számban a 213-dik lapon a 7-dik bekezdés eképen olvasandó: „A kit személyes érdek és ambíció vezet a cserére, az nem kényszerből cserél és megfordítva; — a kit pedig elválasztanak, az olyan lelkész sem nem személyes érdek és ambíció, sem nem kényszer útján, hanem legalább a mai törvény szerint — az egyházközség szabad tetszése szerint jut hivatalba.“

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel.** Szerkesztő társak: **Békési Gyula, Géresi Kálmán.**